

Reageren op grensoverschrijdend gedrag als omstander

DOOR: KATRIEN VERMEIRE EN TARA DE LAET

Op het menu vandaag

Inleiding: omstanders

Inleiding: grensoverschrijdend gedrag

Reageren als omstander

Enkele afspraken

Grensoverschrijdend gedrag = een gevoelig & moeilijk onderwerp

Afspraken:

- We hebben respect voor elkaar
- Alles blijft binnen de groep

Als het even **te veel** wordt:

- Kan je even naar buiten gaan

Als je **nood hebt aan een gesprek**:

Deel 1

OMSTANDERS - INLEIDING

Wat is het?

Een omstander = een persoon die
aanwezig is bij

OF

weet heeft van
een (mogelijk) schadelijke gebeurtenis

Vandaag: focus op

- getuigen **op het moment zelf**, iemand die meteen kan reageren
- **grensoverschrijdend gedrag**

Rol omstander

Niets doen ('passieve omstander')

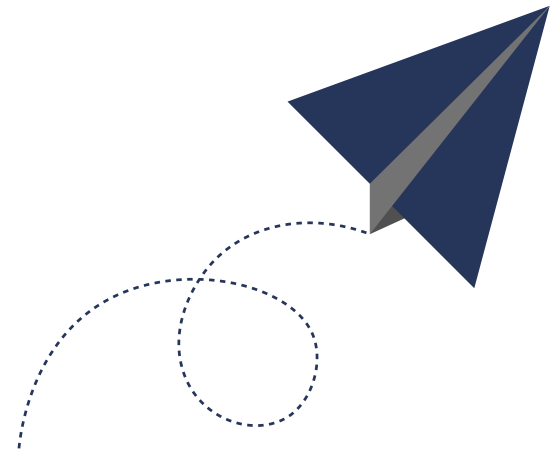
De situatie **verergeren** door mee te doen ('medepleger')

Op een **helpende** manier reageren ('actieve omstander')

Impact van omstanders

Omstanders kunnen

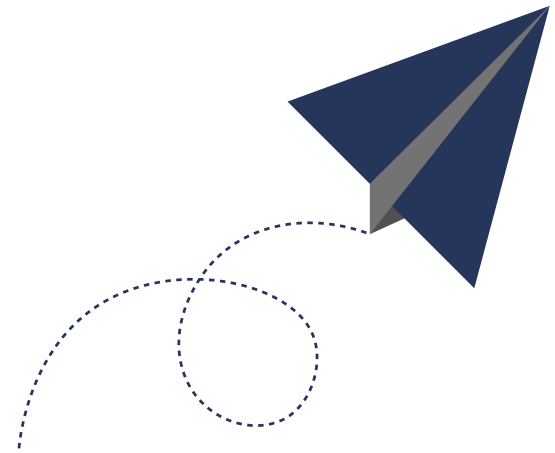
- De situatie stoppen
- Escalatie voorkomen
- Steun bieden aan de persoon die het meemaakt

Impact van omstanders

Actieve omstanders:

- Geven een leerkans aan diegene die over de grens gaat
- Stimuleren empathie bij diegene die over de grens gaat

Impact van omstanders

Omstanders kunnen ook normen veranderen

- "Dit gedrag is niet OK"
- "Reageren op niet-OK gedrag is goed"

Niet reageren geeft vals gevoel dat het gedrag OK is

Door te reageren = problematiek zichtbaar maken

- Beleid van de organisatie in vraag stellen

Waarom omstanders?

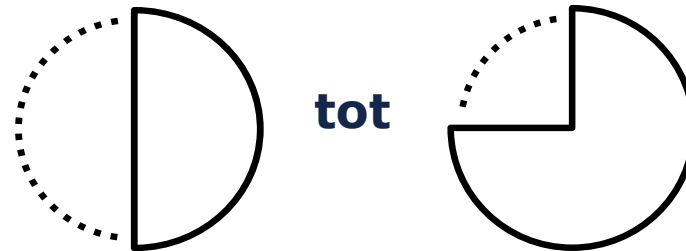
= **neutraal en positief**

- **Neutraal** want gericht naar iedereen
- **Positief** want iedereen kan een rol spelen

Maar...

Omstanders reageren vaak niet

Handelingsverlegenheid

= het onvermogen om (nog) adequaat te handelen en komt voort uit aarzelingen die ontstaan door:

- ❖ Onduidelijkheid over het probleem of de signalen: heb ik de signalen goed gezien? Hoe interpreteer ik deze signalen?
- ❖ Gebrek aan kennis en ervaring: heb ik voldoende kennis en ervaring om een goede inschatting te maken?

DOEL VANDAAG: handelingsverlegenheid verminderen door GOG te leren herkennen en kennis bij te brengen over gepaste manieren om te reageren

Deel 2

GRENSOVERSCHRIJDEND GEDRAG

Jullie ervaringen

Geef enkele ervaringen van gedragingen / gebeurtenissen die jullie niet OK vonden op straat/ in de winkel/ tijdens het uitgaan/ in werkcontext/ ...?

Wanneer heb je gereageerd als omstander?

Wat maakt het moeilijk/makkelijk om als omstander te reageren op grensoverschrijdend gedrag?

Een definitie

“Elke vorm van verbaal, non-verbaal of lichamelijk gedrag dat de waardigheid van een persoon aantast of een kwetsende, bedreigende omgeving creëert die een aantasting is van de fysieke, psychische en/of seksuele integriteit van een persoon”

(Bron: welzijnswet)

Koepelbegrip

Pesten

Discriminatie

Geweld

Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Pesten

- Herhalend
- Expliciete doel om te kwetsen
- Ongelijke machtspositie
- Verschillende manieren (negeren, informatie achterhouden, roddels verspreiden, intimideren)

- Korte duur
- Gelijke machtsbalans
- MAAR: kan ook kwetsend zijn!

Discriminatie

= het ongelijk behandeld worden op basis van specifieke persoonlijke kenmerken door personen die niet over hetzelfde kenmerk beschikken, zowel direct als indirect.

Discriminatiegronden:

leeftijd, burgerlijke staat, geboorte, vermogen, geloof of levensbeschouwing, politieke overtuiging, syndicale overtuiging, taal, huidige of toekomstige gezondheidstoestand, een handicap, een fysieke of genetische eigenschap, sociale afkomst, nationaliteit, zogenaamd ras, huidskleur, afkomst, nationale of etnische afstamming, geslacht, seksuele geaardheid, genderidentiteit, genderexpressie, seksekenmerken, zwangerschap, bevalling, geven van borstvoeding, moederschap, medisch begeleide voortplanting, geslachtsverandering, gezinsverantwoordelijkheden.

Geweld

Bedreigen of aanvallen

Fysiek (slaan, duwen, aanvallen)

Psychisch (dreigementen, vernederingen, beledigingen)

Seksueel grensoverschrijdend gedrag

Verbaal (seksueel getinte uitspraken)

Non-verbaal (lonken)

Fysiek (aanraking)

Gevolgen van grensoverschrijdend gedrag

Wat zijn volgens jullie de gevolgen van grensoverschrijdend gedrag?

Gevolgen van grensoverschrijdend gedrag

Plekken vermijden / er
nooit alleen naartoe gaan

Andere wandelroute
nemen

Interactie met omgeving
aanpassen

Kledij aanpassen voor
het uitgaan

Gevolgen van grensoverschrijdend gedrag

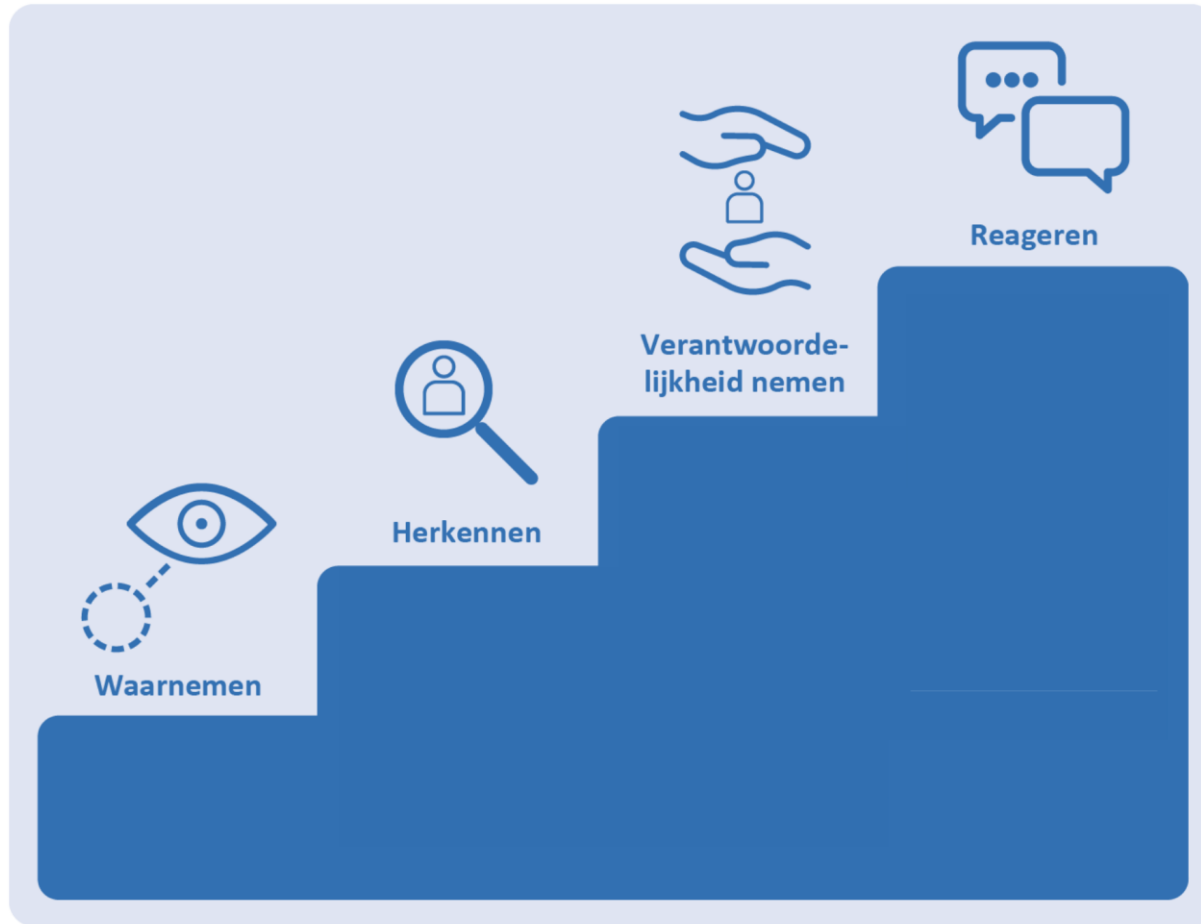

Deel 3

REAGEREN ALS OMSTANDER

Een voorbeeld

Reageren als omstander

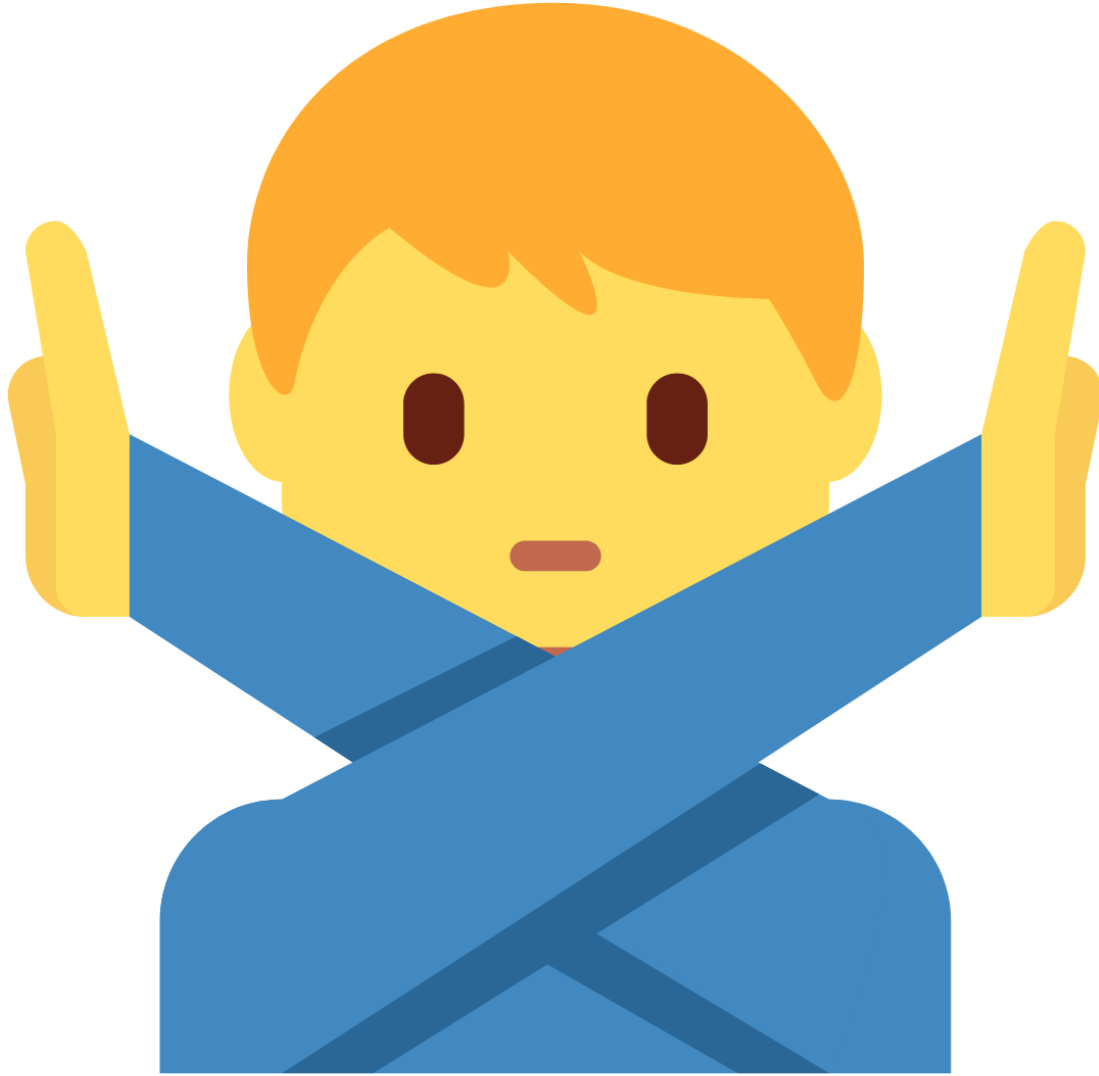

Stap 1: waarnemen

"Hier gebeurt precies iets"

Stap 2: Herkennen

"Dit lijkt me niet echt OK, dit moet stoppen"

Voorwaarden voor een fijne interactie:

6 criteria:

- Toestemming
- Gelijkwaardigheid
- Vrijwilligheid

- Ontwikkelings- / functioneringsniveau
- Context
- Impact

Criterion 1: wederzijdse toestemming

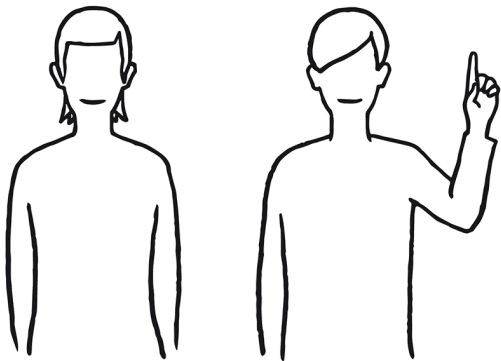
Begrip en besef van wat voorgesteld wordt

Bewustzijn van de mogelijke gevolgen

Niet neen zeggen $\neq$ toestemmen

Criterion 2: vrijwilligheid

Geen dwang

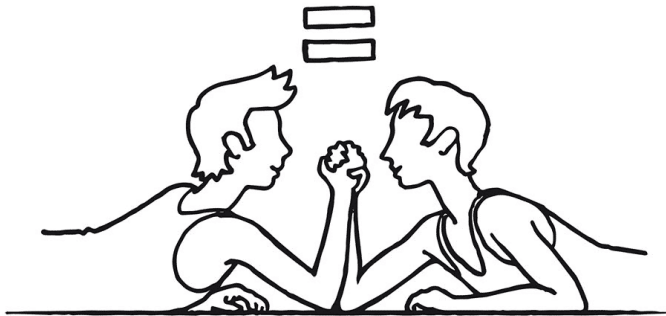
Geen dreiging en geweld

Geen druk

Geen secundaire winst of verlies (geld, voordelen, vriendschap in ruil voor seks of angst voor verlies van liefde en vriendschap)

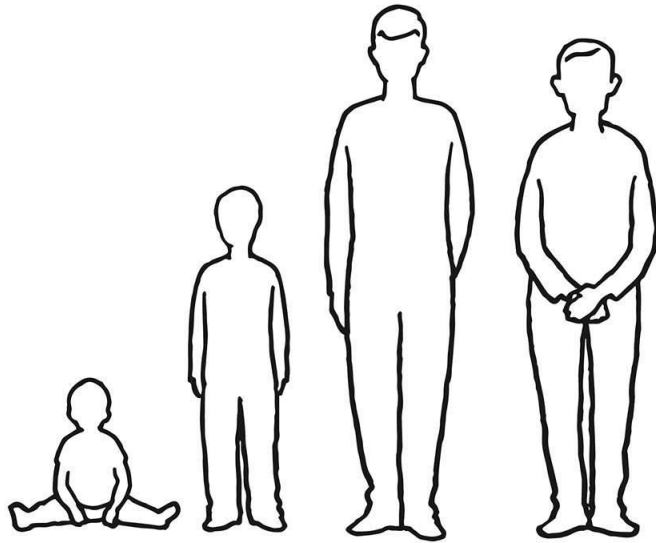
Criterion 3: gelijkwaardigheid

Min of meer vergelijkbaar op vlak van leeftijd, fysiek en ontwikkeling

Geen misbruik van leeftijdsverschil, gezag, aantal, macht en controle

Criterion 4: gepast voor het ontwikkelings- of functioneringsniveau

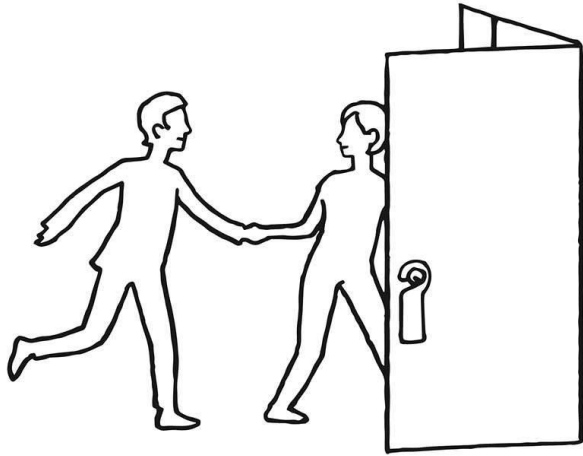
Heeft de persoon de algemeen geldende sociale regels gerespecteerd?

- Respecteren van intieme grenzen van zichzelf en anderen

Mogelijke obstakels:

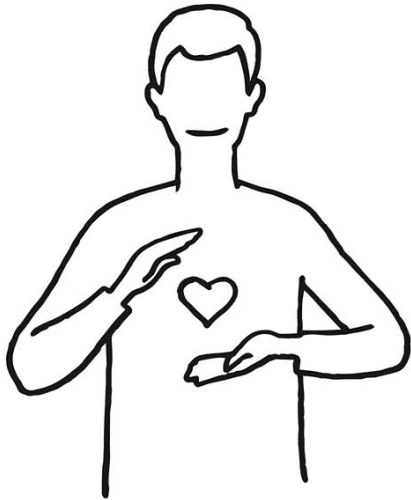
- Alcohol
- Beperking
- Ziekte of aftakeling
- Tijdelijke toestand: intoxicatie, psychose
- Trauma
- ...

Criterion 5: gepast voor de context

- Oog voor privacy
- Weten wat waar wel/niet kan (grenzen)
- Online:
 - > De context waarbinnen je online gaat

Criterion 6: Impact

Geen gedrag dat mogelijk gevaar of schade inhoudt voor zichzelf of de andere

- Fysiek bv. kwetsuren, wondjes, pijn, infectie, mishandeling ...
- Psychisch bv. vernedering, uitgelachen worden, gepest worden, wroeging, spijt ...

Wat de impact erger maakt

Herhaling	Hoe vaker, hoe erger
Besef van de grenzen	Hoe beter het besef van de gevolgen, hoe erger
Intensiteit	Hoe persoonlijker of intiemer, hoe erger
Steun	Hoe minder steun vanuit de omgeving, hoe erger
Bereik	Hoe groter het bereik, hoe erger

Observeer!

Nora geeft commentaar over het toegenomen gewicht van Bart, terwijl jij samen met hen en enkele andere vrienden in de lift staat.

Hoe kan je zien dat Bart dit niet leuk vindt?

Observeer!

Kijk naar de personen

- Is iedereen **op het gemak**?
- Of eerder oncomfortabel/boos/ ... ?
- Verandering in **houding/ gedrag/ mood/ ...**
- Fight – flight – freeze

Niet zeker?

- **Blijf in de buurt**

Let op: bystandereffect

Als je kijkt naar andere omstanders

- ook al reageren ze niet, **zij denken waarschijnlijk net hetzelfde als jij!**
- Geloof dus vooral in **je eigen inschatting**

Stap 3: Verantwoordelijkheid opnemen

"Is het wel aan mij om te reageren? Er zijn toch nog anderen die dat kunnen doen?"

Wat kan je belemmeren om je verantwoordelijkheid op te nemen?

Door en voor iedereen

Let op met victim blaming

= de schuld geven aan de persoon die het meemaakt

Natuurlijke reactie uit zelfbescherming

MAAR negatieve impact!

YOU CAN
DO IT!

Stap 4: ingrijpen!

- Er zijn **heel veel manieren** om te reageren.
- Er is zeker **een manier** die

bij jou past

**& bij de situatie
past**

De 5 A's

ANDEREN BETREKKEN

- Een andere omstander betrekken of een verantwoordelijke
- Samen ingrijpen/ om hulp vragen

Zie jij dit ook
gebeuren? Is dat wel
OK?

Zou iemand
kunnen komen
helpen?

AFLEIDEN

- Hulp vragen
- Doen alsof je de persoon kent
- Nieuw gesprek starten

Ik ben mijn gsm kwijt,
willen jullie even mee
zoeken?

Ik ben mijn gsm kwijt,
willen jullie even mee
zoeken?

Hé, dat is lang geleden,
hoe gaat het nog met je?

AFZONDEREN

= één van de betrokkenen weghalen uit de situatie

- Jezelf tussen hen inzetten
- De persoon (met een smoesje) meenemen naar een andere plaats
- bv vragen om de weg te wijzen en een stukje mee te wandelen

Zou je me het toilet kunnen wijzen? Ik vind de weg hier echt niet tussen al die mensen

AANSPREKEN

- Vraag aan de persoon die het gedrag ondergaat of alles OK is.
- Als je voelt dat dit kan, kan je ook degene die het gedrag stelt kort hierop aanspreken (evt. met humor)

AANWEZIG BLIJVEN

- De situatie in het oog blijven houden
- **Niet weggaan!**
 - Bv doen alsof je iets wil vragen, heel traag opruimen, in dezelfde ruimte blijven,...
- Achteraf
 - voorstellen om mee ergens naartoe te wandelen/ iemand te bellen/ hulp in te schakelen
 - een luisterend oor bieden

Even inoefenen

Tips

- 1) Jouw **veiligheid** eerst!
- 2) Kiezen tussen de 5 A's: Er zijn **geen 'betere' of 'minder goede'** reacties
- 3) **Blijf proberen**
- 4) Ga samen op zoek naar **gepaste hulp**

Optioneel: case-bespreking

Kies één incident van grensoverschrijdend gedrag waarvan jij getuige was. Noteer kort (feitelijk: wat gebeurde er)

Maak groepjes van vier:

- ieder brengt case in
- bespreek casus:

Zou je anders ingrijpen na deze training?

Welke A zou je gebruiken?

Een incident meegemaakt?

Bij welke hulpbronnen kan je terecht? Welke hulpbronnen ken je?

Vlaams
Mensenrechten-
instituut